

LÄRORIK

#2 SEPTEMBER 2022

FÖR DIG
SOM JOBBAR
INOM
UTBILDNING

Tema – Modersmål

Nyckeln till svenska språket

**Möt Tanja
Andersson**

Modersmåls lärare i
ryska och ukrainska
Pedagog i fokus SIDA 16

Studiehandledning

på modersmålet underlättar för eleven
att följa med i lektionens innehåll
SIDA 12

 Linköping

Där idéer blir verklighet

Linköping

– platsen där du möter framtiden

FOTO DAVID EINAR

Modersmålet är byggstenen i språk-utvecklingen

Ett modersmål är något som vi alla har och behöver, oavsett var vi kommer ifrån. Det är en viktig byggsten för vår språk- och tankeutveckling, och det är en nyckel för att vi ska förstå och ta till oss allt det vi behöver - från barnsben till vuxen ålder.

För elever i våra skolor som har ett annat modersmål än svenska blir kombinationen av modersmålet och det svenska språket avgörande på vägen mot en gymnasieexamen och vidare därefter. Därför är det viktigt att möjligheten finns att utnyttja och utveckla båda delarna.

Språkutveckling är något vi jobbar aktivt med i alla åldrar och utbildningsnivåer. Redan i förskolan ges barnen möjlighet att utveckla både det egna modersmålet och det svenska språket. I grundskolan och gymnasiet växer språkets roll ytterligare när alternativ som språkin-troduktion, studiehandledning och modersmålsundervisning erbjuds som verktyg i undervisningen. Likaså inom vuxenutbildningen, när SFI-elever erbjuds språkstödare som med hjälp av deras egna språk kan bidra till ökad förståelse.

Jag är glad och tacksam att det idag finns så många möjligheter till språkutveckling i skolan. Tack vare det skapar vi förutsättningar där alla elever, oavsett bakgrund och språkkunskaper, har en chans att fullfölja sin utbildning och nå goda resultat.

Anders Jolby
Utbildningsdirektör

INNEHÅLL

9

Adjunkten

Mottagningsenheten ger en bra start för att komma in i det svenska skolsystemet

17

Linvox

Vuxenutbildningen byter namn till Linvox och flyttar från Kunskaps-gallerian ut till Mjärdevi

<i>Undervisningen i modersmål måste få högre status</i>	4
<i>Processtödjare med uppdrag att öka antal barn till förskolan</i>	6
<i>Trygg start och kartläggning för nyanlända elever</i>	9
<i>Studiehandledning ger elever som behöver språkstöd en chans att hänga med på lektionen</i>	12
<i>Insikten - Samarbete är nyckeln till god studiehandledning</i>	14
<i>Modersmålet blir en trygg och förenande faktor</i>	15
<i>Modersmålet är vår fästning som vi alltid återvänder till</i>	16
<i>Språkin-troduktion med hela världen i ett klassrum</i>	17
<i>Språkstödjaren förklarar saker i deras kulturella sammanhang</i>	19
<i>Modersmålsstöd, modersmåls-undervisning och studiehandledning – en grafisk överblick</i>	22
<i>Apropå - Samverkan ska ge tidigt stöd</i>	23
<i>Svajpat – Linvox flyttar till Mjärdevi</i>	24

FÖLJ OSS PÅ INSTAGRAM
[instagram.com/larorik](https://www.instagram.com/larorik)

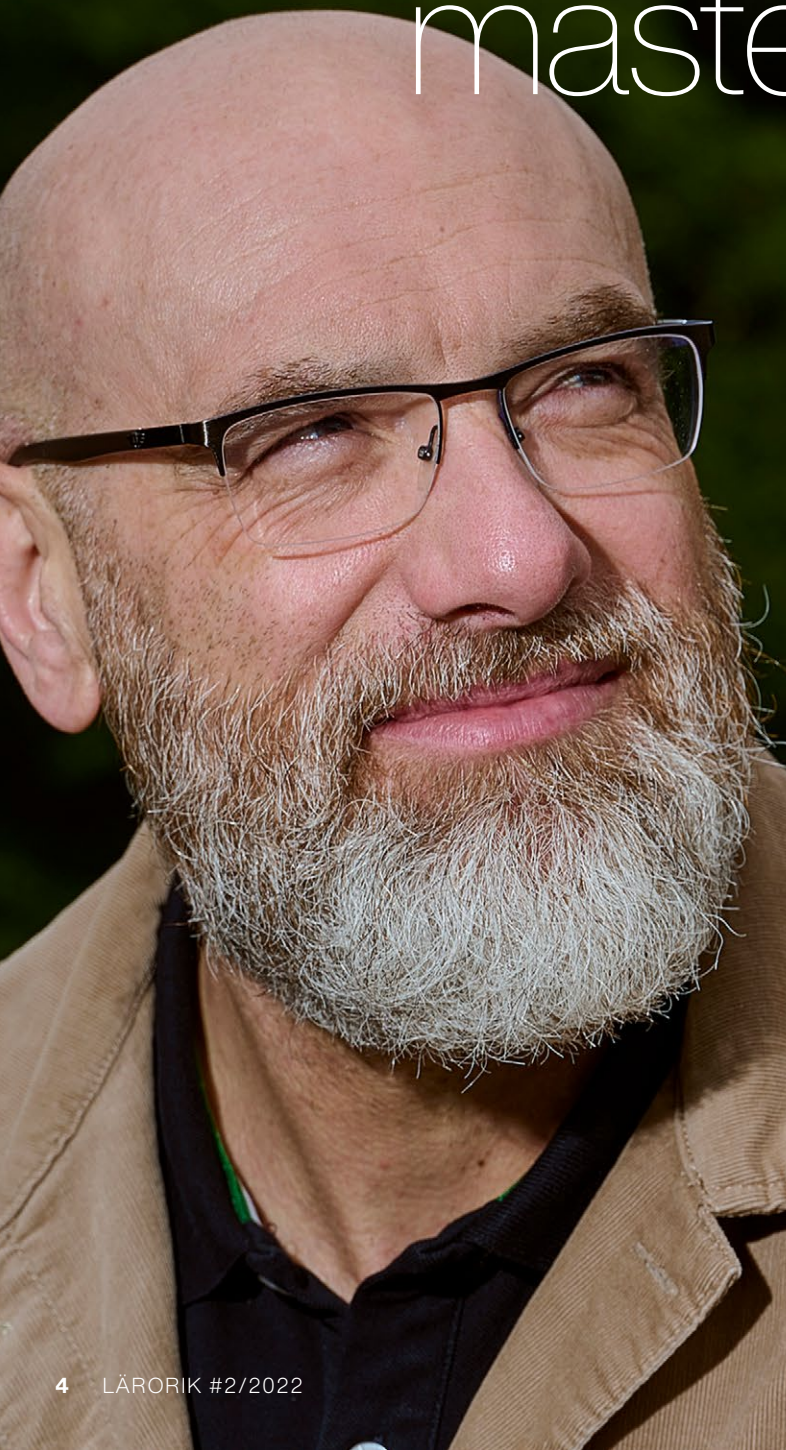
LÄS LÄRORIK DIGITALT
linkoping.se/larorik

LÄRORIK

UTGIVARE	Utbildningsförvaltningen, Linköpings kommun	SKRIBENTER	Anika Agebjörn, Bulle Davids-son, Zandra Erikshed, Johan Sievers och Emilia Waller Rosén
ANSVARIG UTGIVARE	Anders Jolby anders.jolby@utb.linkoping.se	KONTAKT	larorik@linkoping.se
REDAKTÖR	Lennart Lundwall lennart.lundwall@utb.linkoping.se	FORM	Emakina AB
REDAKTIONS-GRUPP	Christel Horsak, Anders Jolby, Lennart Lundwall, Helena Lövgren, Helén Peterson, Åsa Ridne, Åsa Svensson, Emilia Waller Rosén	OMSLAG	Full fart på mottagnings-enheten Adjunkten Foto: Lennart Lundwall
		TRYCK	Ringqvist Tryckeri AB
		ISSN	2001-1253

Undervisningen i modersmål måste få högre status.

Nihad Bunar

Professor vid Specialpedagogiska institutionen, Stockholms universitet

Modersmålsundervisning bidrar till att utveckla flerspråkighet och att behärska flera språk är en resurs för individen. Elever som deltar i undervisningen får dessutom bättre betyg än de som avstår. Det finns många starka skäl för att utveckla modersmålsundervisningen som ofta har låg status i svenska skolor.

TEXT JOHAN SIEVERS
FOTO MICHAEL STEINBERG

Omkring 300 000 elever i grundskolan är berättigade till modersmålsundervisning och mer än hälften av dem deltar. Men det är en verksamhet som brottas med flera problem, inte minst en stor brist på behöriga lärare.

I en statlig utredning som presenterades 2019 "För flerspråkighet, kunskapsutveckling och inkludering – modersmålsundervisning och studiehandledning på modersmål" pekar utredaren på flera brister och ger förslag på hur verksamheterna kan bli bättre. Lärorik ringde upp utredaren Nihad Bunar, professor vid specialpedagogiska institutionen på Stockholms universitet, för att få svar på några frågor.

Varför är modersmålsundervisning viktig?

– Det korta svaret är: Modersmålsundervisning är ett viktigt instrument för att utveckla flerspråkighet och att vara flerspråkig är en resurs för individen, svarar Nihad Bunar.

I utredningen lät han SCB jämföra elever i årskurs 9 som hade deltagit i modersmålsundervisning med dem som inte hade gjort det. Resultatet visade att elever som deltar i modersmålsundervisning får högre betyg och att det inte kan förklaras med andra faktorer.

– Vi har varit försiktiga med att påstå att modersmålsundervisningen i sig leder till högre skolprestationer. Men flerspråkighet ger ett utvidgat socialt nätverk och det finns mycket forskning som visar att ett stort socialt

kapital leder till bättre skolprestation. Att behärska sitt modersmål stärker identiteten och känslan av kulturell tillhörighet.

– Den som är flerspråkig kan något som klasskamraterna inte kan och det är en känsla som stärker självbilden.

Finns det samma tydliga evidens för att studiehandledning på modersmål gynnar eleverna?

– Den verksamheten är svårare att undersöka på ett bra sätt eftersom elevernas tillgång till studiehandledning skiljer sig mycket mellan skolorna. Men det finns ett antal studier där man har frågat rektorer, lärare, studiehandledare och elever om hur de upplever studiehandledning och dess effekter. De intygar att eleverna förstår mer och att de tar till sig ämnesinnehåll på ett bättre sätt.

– Det är en ganska självklar slutsats att om man inte förstår vad läraren säger men får hjälp av en studiehandledare att förstå ämnesinnehållet så kan man processa det och uppnå kunskap.

Nihad Bunar pekar på situationen för många nyanlända. Om de har med sig goda ämneskunskaper från hemlandet så ska de inte tappa dem, eller förhindras att utveckla dem, för att de inte har hunnit lära sig svenska.

– Att sitta och vänta på att svenskan ska utvecklas innan man låter eleven göra ett prov i till exempel fysik är ju helt fel. Det är en bra strategi att använda sig av det första språket under en övergångsperiod.

Hur kan man som lärare eller rektor stärka modersmålsundervisningen på den egna skolan?

– Den stora kritiken som finns från modersmålslärare, föräldrar och även barnen är att ämnet och lärarna har låg status, det är en "invandrargrej" som man håller på med i ett hörn av skolan. Även om det har blivit lite bättre på senare år så anser jag att modersmålsundervisning aldrig har accepterats som ett likvärdigt ämne och lärarna som likvärdiga kollegor.

Här finns det mycket som lärare och skolledare kan göra ute på skolorna. Det handlar om att göra modersmålsundervisning till en del av det kollegiala lärandet, se till att moders-

målslärarna får kompetensutveckling och att deras status ökar. Nihad Bunar anser att elever bör få 60 minuter modersmålsundervisning per vecka och att det ska erbjudas så långt upp i grundskolan som eleverna önskar.

Föräldrar och elever är ofta motiverade att arbeta med modersmålsundervisning men de vill ha undervisning med kvalitet och det får inte vara för många hinder i vägen.

– Anordnar man modersmålsundervisning klockan 17 på en annan skola som ligger längre bort så minskar naturligtvis motivationen.

– Det krävs ett perspektivskifte på hur man ser på flerspråkighet och man måste förstå att modersmålsundervisning inte inverkar negativt på utvecklingen av svenska.

Utredningen var begränsad till grundskolan. Men vad anser du om behovet av modersmålsundervisning och studiestöd i till exempel förskoleklasser eller gymnasieskolan?

– Det är nog bara en tidsfråga innan förskoleklass blir en del av grundskolan och då kommer barnen att erbjudas modersmålsundervisning från skolstart. Så därför borde det införas i förskoleklass redan nu.

– Efter det stora flyktingmottagandet 2015 pratades det mycket om studiehandledning i gymnasieskolan. Det är ett mycket viktigt verktyg när ungdomar i den åldern kommer till Sverige, och jag kan förstå att modersmålsundervisningen kommer i andra hand när man fokuserar på ämneskunskaper och svenska. Men jag har inte tittat djupare på den frågan. ●

Mersmak

I utredningen SOU 2019:18 om modersmålsundervisning och studiehandledning på modersmål finns en sammanfattning med en tydlig beskrivning av problemen och förslag på åtgärder.

Processtödjare med uppdrag att öka antal barn till förskolan

TEXT & FOTO ZANDRA ERIKSHED

Medan Milana har hittat papper och målarfärg bygger Igor torn av klossar och stansar ut figurer på ett papper. Processtödjaren Lilija Brazenaite-Alm gör en kartläggning av snart femåriges behov tillsammans med mamma Marina.

Själva titeln "processtödjare" avslöjar inte mycket, men för integrationen är rollen desto viktigare; att söka upp varje nyanlänt barn och stötta familjerna in i samhället. – Vårt mål är att få barnen att börja - och stanna - i förskolan, eftersom det är nyckeln till språket, säger Lilija Brazenaite-Alm.

Igor, snart fem år, stansar ut figurer och gör ett förtjust utrop varje gång det blir en urklippstjärna på det gula pappret. Bredvid sitter hans syster Milana och målar.

Det har gått fem dagar sen barnen kom till Linköping, tillsammans med sin mamma

Marina. Ett halvår sen de flydde kriget - och senast träffade sin pappa, som är kvar i Ukraina. Sedan dess har familjen bott i både Skåne och Norrköping.

– Vi är väldigt tacksamma över att nu ha hamnat i Lambohov, där vi har släkt, säger Marina Slanina.

Idag besöker de öppna förskolan för första gången.

– Det är skönt för barnen att komma hit. Flykten har inneburit stora förändringar för dem. Här kan de leka, pyssla och göra sånt som jag inte kan ge dem just nu, säger Marina.

Processtödjaren Lilija Brazenaite-Alm tolkar med hjälp av engelska och lite ryska.

– Det är en stor fördel att kunna många språk, för att tolka såväl språk som kultur och förstå familjernas bakgrund, säger Lilija.

Storasyster Milana hoppas på att börja på Slestadsskolan, där hennes släktingar redan går. Och för Igor är det bråttom att börja på förskolan så snart som möjligt. Varje dag är viktig för hans språkinläring. ▶

– Ju tidigare vi får in barn i förskolan, desto bättre och snabbare lär de sig det nya språket, säger processtödjaren Lilija Brazenaite-Alm.

Det är just därför processtödarna finns. För att fånga upp och lotsa nyanlända barn in i förskolan. De är länken mellan familjen, förskolan och familjecentralen där öppna förskolan, BVC och Råd och stöd samverkar.

– Vi jobbar för att höja förskolans status. Många vårdnadshavare känner inte till att den svenska förskolan är en skolförberedande verksamhet med egen läroplan. De tar beslut utifrån vad de anser är barnets bästa och kommunen måste bli bättre på att förmedla vad förskolan faktiskt är och vilken skillnad den gör, säger Cecilia Björklund.

Hon är samordnare på familjeprogrammen och har varit med om att göra en kartläggning, för att undersöka varför föräldrar väljer bort förskolan.

– Många familjer påbörjar en introduktion till förskolan. Men trots att barnet har börjat finns det de föräldrar som av olika anledningar väljer bort förskolan - som föräldraledighet, utlandsvistelse, flytt, missnöje eller livspussel.

Frånvaron av förskola ger dock konsekvenser. Forskning visar att barn som gått på förskola får bättre resultat i skolan, vilket i vuxen ålder leder till bättre jobb, lön och hälsa.

– Tröskeln in i förskolan ska vara låg, sen har vi ett ansvar för att göra mötet med förskolan till en positiv upplevelse så att föräldrar väljer att ha sina barn kvar där, säger Cecilia.

Kartläggningen visade bland annat att kommunen behöver bli bättre på att informera och att söka upp de familjer som är längst från att låta sina barn komma till förskolan. Det går också i linje med en lagändring som innebär att kommunen är skyldig att söka upp familjer med oplacerade barn. Om familjerna har bott kort tid i Sverige ska en förskoleplats finnas redo.

– Det uppsökande arbetet kommer att börja hösten det år barnet fyller tre. Tackar familjen nej ska kommunen göra ett nytt försök på hösten det år barnet fyller fyra, säger Cecilia.

Det är viktigt att processtödarna, i ett tidigt skede, får kännedom om att en nyanländ familj med barn i förskoleåldern har anlänt till kommunen, så att de kan ta kontakt och bjuda in familjen till närmaste öppna förskola.

– Öppna förskolan är ofta en ingång till förskolan. Det är viktigt att vi finns på familjecentralerna, så att vi kan fånga upp familjerna och deras frågor direkt,

Processtödjarnas främsta arbetsuppgift är att hjälpa nyanlända barn till förskolan, men uppgifterna spänner brett. – Familjerna är mycket tacksamma över den hjälp de får av oss och vi känner att vårt stöd är betydelsefullt för dem, säger Ulrika Quist.

säger Ulrika Quist, processtödare.

Deras arbetsuppgifter spänner brett, som att besöka förskolan tillsammans med vårdnadshavarna, introducera den digitala plattformen InfoMentor som används i förskolan, söka och tacka ja till erbjuden plats samt informera om föräldraskapsstödsprogram.

– Det är lätt att missförstå och frågor kan falla mellan stolarna när man inte kan språket, säger Ulrika.

Processtödarna gör också en kartläggning av barnet, för att förbereda förskolan så att introduktionen blir så bra som möjligt.

– Vi får ofta fin kontakt med familjen, jag upplever att de är ödmjuka och tacksamma. Jag känner mig privilegierad som får möta människor från hela världen och hjälpa barnen att få en bra start i förskolan, säger Ulrika Quist. ●

Nyanlända familjer är ingen homogen grupp.

– En del är flyktingar, andra kommer för att föräldrarna har fått jobb på universitet. Gemensamt är att alla agerar utifrån vad de tror är bäst för barnen, säger Lilija Brazenaite-Alm.

Full koll

Det finns fem processtödare i Linköping. De är baserade i Skäggetorp, Berga och Ryd, där en lägre andel barn går i förskolan. Familjecentraler finns också i Lambohov, Valla, Ekholmen, Ljungsbro och Tannefors. Vid behov möter processtödarna nyanlända familjer på den närmaste familjecentralen.

Processtödare är länken mellan familjen, familjecentralen och förskolan. De samarbetar även med övriga aktörer i kommunen för att medverka till att alla barn med ett annat modersmål än svenska får ett likvärdigt stöd på förskolan. Stödet ska resultera i en lyckad introduktion för såväl barn som vårdnadshavare.

Koordinatorer ger trygg start och kartläggning för nyanlända elever

Hösten är högsäsong på Adjunkten, mottagningsenheten för nyanlända barn i Linköping. I september kommer kring 60 elever hit varje dag för att förbereda sig för den svenska grundskolan. ►

TEXT BULLE DAVIDSSON FOTO LENNART LUNDWALL

Koordinator Jelena Vasic talar med Ali på svenska medan koordinatörn Claudine Wehbe tolkar på arabiska

Koordinator Emil Näsström går igenom vad månaderna heter på svenska med eleverna i mellanstadiegruppen

Svjetlana Cvijetic, mottagningsansvarig på Adjunkten

 Mersmak

Mottagningsenheten Adjunkten har varit med om att ta fram tre korta informationsfilmer på olika språk som riktar sig till nyanlända elevers vårdnadshavare.

Claudine Wehbe hjälper Yulia

Ett par våningar upp i ett hus vid Brunngatan sitter 14-årige Ali och placerar geometriska figurer i ett pussel. Han pekar ut rektanglar, kvadrater och cirklar. Koordinatörn Jelena Vasic, som själv talar flera språk, ger honom uppgifterna på svenska och Claudine Wehbe tolkar och Ali svarar på arabiska. Vissa uppgifter tycker han är lätta, andra lite knepigare.

Det som pågår är en del av den pedagogiska bedömning som görs på Adjunkten för att ta reda på vad den nyanlända eleven har för kunskaper och skolbakgrund inför övergången till

ordinarie skola. Vid inskrivningen görs en hälsokartläggning.

Ali kommer att vara kvar på Adjunkten i åtta veckor. Under den tiden får han undervisning i svenska som andraspråk och i andra ämnen, parallellt med att kartläggningen sker. När han sedan ska flytta till sin skola någonstans i Linköpings kommun får lärarna där information från Adjunkten så att starten ska bli så bra som möjligt för både Ali och skolan.

Adjunkten har ett spritt elevunderlag. Barnen kommer från många olika länder. En del är flyktingar, andra har flyttat hit med föräldrar som är arbetsinvand-

rare, gästforskare på universitetet eller tillfälligt anställda på något företag.

Eleverna har alltså många olika modersmål, men det är stor chans att någon i personalen kan förstå och tala med dem. Inte mindre än 14 språk finns representerade bland de anställda!

Linköpings kommun tog redan 2012 fram ett kartläggningmaterial, vilket användes fram till 2016 då Skolverkets material blev obligatoriskt. Nu kompletteras kartläggningarna med lärarnas observationer.

–Vi försöker dokumentera elevens starka sidor och förmågor för att de

ska kunna tas tillvara i den fortsatta skolgången, berättar Svjetlana Cvijetic, mottagningsansvarig.

–Den mottagande skolan får information om hur det går för eleven, lite kort om kunskapsnivå, svenska språket, matte, och om föräldrar behöver tolk. Sista veckan gör vi ett test av elevens basordförråd. I vår egen kartläggning har vi betydligt mer om familjens förväntningar och elevens syn på sin egen inlärning.

–Vår verksamhet är mycket flexibel, säger Jessica Möller Ljungberg, verksamhetschef på mottagningsenheten.

Jelena Vasic berättar att de numera har större fokus på skolämnen och

elevernas kunskaper, och inte så mycket samhällsorientering som tidigare. Den vävs nu in i de ordinarie ämnena.

Mottagningsenheten jobbar med fyra teman, som genomsyrar undervisningen. De är Skola, Familj och hem, Kropp och hälsa och Omvärlden.

Varje tema omfattar två veckor. Då de flesta eleverna är här i åtta veckor hinner de gå igenom alla teman.

På skolgården träffar vi Fane Hisein, tretton år. Hon kommer från Tchad och är inte helt ny i Sverige men nyinflyttad i Linköping. Hon talar bra svenska, men tycker att hon fått

väldigt bra hjälp med lärandet på Adjunkten, där ”lärarna bryr sig”. Fane ser fram emot att börja i sin ”riktiga” skola, Ulleviskolan. Hon har siktet inställt på att utbilda sig inom sjukvård.

Fane fortsätter prata med sin nyvunna skolkompis, som kommer från Norge. Intill dem spelar Czaba Varro fotboll. Han kommer från Ungern men senast från Kanada och nu är han här med föräldrar som jobbar på universitetet. Czaba ska gå i nian och är jättenöjd med undervisningen på mottagningsenheten. Särskilt sättet att lära ut svenska språket. ●

Studiehandledning på modersmålet erbjuder genvägar till svenska språket

TEXT ANIKA AGEBJÖRN
FOTO LENNART LUNDWALL

Jirachaya Ramsell står lutad över skolbänken vid fönstret, och pratar lågt i eleven Kaimooks öra. Klassen, en fjärdeklass, får en genomgång av läraren Erik Lunå om hur de ska skriva en text om "En dag på sommarlov". Första steget är att göra en bra inledning.

V i är på Nykils skola, där Kaimook Nordahl är elev. Hon kom till Sverige från Thailand för två år sedan.

– Jag förstår en del, men jag har inte jobbat med skrivning, säger hon. Det är bra att Jirachaya är med.

Efter genomgången har de lämnat klassrummet och Jirachaya fortsätter förklara för Kaimook vad uppgiften går ut på. Jirachaya är studiehandledare för Kaimook. Studiehandledning innebär att pedagogiskt stötta enskilda elever som har ett annat modersmål än svenska. Jirachaya arbetar också med modersmålsundervisning, där hon undervisar ca 15 elever. Hon beskriver skillnaden så här:

– I modersmålsundervisning undervisar jag en grupp på barnens eget språk, i vårt fall thailändska. Studiehandledning är enskild och mer speciell, den kräver mer samverkan med lärarna, och att jag förbereder mig genom att själv skaffa förkunskaper i de olika ämnena.

– Jag har också kontakt med vårdnadshavare, jag är en länk mellan skolan och hemmet och kan förklara mycket för föräldrar som kanske inte kan svenska språket.

– För nyanlända elever är det jätteviktigt att få tillräckligt med studiehandledning, säger hon.

Men alla elever får inte det, det är de olika skolornas rektorer som avgör.

– En del skolor vill inte beställa studiehandledning, de tycker inte de har råd.

Det är också viktigt att insatsen blir tillräckligt stor. Idealet är 3–4 timmar, som sätts in så tidigt som möjligt.

– Jag hinner inte hjälpa eleven i alla ämnen med en timme i veckan. Om skolan fixar fyra timmar i veckan det första och andra året, så klarar sig eleverna själva sedan, säger Jirachaya.

Sena eller för små insatser sinkar eleverna helt i onödan, fortsätter hon.

– Det är ett slöseri med tid, de försenas, eller klarar i värsta fall inte grundskolan alls.

Hon jämför två elever som hon hade i två olika skolor. Den ena fick en timmes studiehandledning i veckan, den andra fick tre timmar.

– Både var duktiga och ambitiösa, men hon som bara fick en timme klarade inte grundskolan. Den andra eleven går nu en gymnasieutbildning.

Samverkan med ämneslärarna sker via Google Classroom. Här är framförhållning A och O, säger Erik Lunå, lärare i svenska och matte på Nykils skola.

– Det kan vara svårt för mig att säga exakt vad vi kommer att göra i nästa vecka, det gäller att kunna ha framförhållning.

Oftast fungerar det och han uppskattar mycket studiehandledarens insats.

– Det går mycket lättare för eleven att hänga med när hen får de förklaringar som behövs. Det hade varit svårt för mig att förklara allting.

Studiehandledningen är uppdelad i tre stadier: förberedelse, genomförande och uppföljning.

Förberedelsen handlar om att förklara ord och begrepp för eleven, liksom förväntade beteenden, att tolka sociala koder, och att tillägna sig studieteknik.

Under genomförandet finns studiehandledaren vid elevens sida i klassrummet.

– Jag sitter bredvid och stöttar när läraren gör sin genomgång, säger Jirachaya. Då använder jag både svenska och thailändska. Efter genomgången kan vi också välja att gå ut och fortsätta jobba i ett grupprum.

Under uppföljningen repeterar Jirachaya med eleven det som skulle läras in och kollar upp vad hen eventuellt inte har förstått.

Jirachaya har bott i Sverige i 12 år och arbetat som studiehandledare och modersmålslärare i sex år. Hon är utbildad advokat och har också arbetat på förvaltningsrätten. Hon ångrar inte att hon bytte karriär.

– Det är en utmaning att ge eleverna det bästa så de kan utvecklas. En bra studiehandledning förkortar tiden för eleven att komma in i det svenska samhället, avslutar Jirachaya. ●

Intervju
Åsa Svensson

Verksamhetschef för modersmålsundervisning och studiehandledning i Linköpings kommun.

Samarbete nyckeln till god studiehandledning

Ett gott samarbete mellan lärare och studiehandledare är helt avgörande för att få god effekt av studiehandledning.

TEXT JOHAN SIEVERS
FOTO LENNART LUNDWALL

Åsa Svensson är chef över drygt 100 modersmålslärare i 50 olika språk. En tredjedel har svensk lärarlegitimation, en tredjedel har utländsk legitimation och de övriga har olika typer av erfarenhet och kompetens som gör dem värdefulla som studiehandledare. Bland dem finns civilingenjörer, läkare, jurister och andra med stor ämneskompetens inom olika områden.

–Det här är en verksamhet som förändras hela tiden beroende på vad som händer i Sverige och världen. Just nu finns det till exempel stort behov av studiehandledning på ukrainska.

Skolor som inte anställer egna modersmålslärare kan beställa tjänster av modersmålsenheten. Åsa Svensson ser en stor variation i hur mycket studiehandledning eleverna får så det finns ingen likvärdighet mellan kommunens skolor.

–Skollagen säger att alla elever som har behov av studiehandledning ska få det och det är rektorerna som beslutar om antalet timmar.

Bristen på likvärdighet har flera orsaker. Ibland beror det på avsaknad av kunskap kring studiehandledning på skolan, vad syftet är och hur man gör den effektiv. En annan orsak är ekonomin. Elevens behov ska visserligen styras men i praktiken tvingas budgetansvariga rektorer även våga in den ekonomiska aspekten, pengarna räcker inte till allt.

Om antalet studiehandledningstimmor är få så är det viktigt att de utnyttjas effektivt. Där är ett gott samarbete mellan lärare och studiehandledare helt avgörande. Om man ska ha en lektion om Gustav III så är det viktigt att studiehandledaren får veta det en vecka i förväg så att hen kan läsa på och förbereda sig. De bör också samarbeta kring en kontinuerlig uppföljning av hur det går för eleven. Vilka moment är svåra? Ska vi ta en annan väg?

–Om det finns en person på skolan som har god kunskap om studiehandledning så är det en framgångsfaktor. Det kan vara en rektor eller en lärare som stödjer processen och följer upp insatserna.

Det är också viktigt att eleven introduceras till digitala verktyg som är värdefulla när studiehandledare inte är på plats. Det kan vara läromedel inlästa på ILT Inläsningstjänst eller videoktioner på Binogi. ●

Modersmålet blir en trygg och förenande faktor

Det är en måndag i augusti och i ett klassrum på Elsa Brändströms skola är Tanja Andersson redo för lektion. Just den här måndagen ska Tanja ta emot sina första elever för terminen. Ämnet hon ska undervisa i är ukrainska, ett av hennes två egna modersmål.

TEXT & FOTO
EMILIA WALLER ROSÉN

Det är en speciell tid att undervisa i ukrainska, det är inte så många som läser det och hon vet att alla elever på något sätt är berörda av det senaste årets händelser.

– Det är en ny utmaning för mig så jag vet inte riktigt hur jag ska hantera det än. Flera av barnen jag ska undervisa har kommit hit från kriget, berättar Tanja.

Men Tanja tar emot eleverna som hon alltid gör - med ett varmt leende, ett välkomnande samtal och en introduktion av sig själv. Hon har en speciell uppgift som hon alltid inleder den första lektionen med, där eleverna får i uppgift att först skriva bokstäverna i sina namn och sedan något som beskriver dem själva för varje bokstav.

– Denna metod heter akrostikon. Det är ett lättare och trevligare sätt att presentera sig själv så att det inte känns så jobbigt samtidigt som det utmanar dem att använda sitt ordförråd. Men det är viktigt att jag gör det först så att de får se hur man gör och att det inte behöver vara så svårt.

Det är första gången som Tanja undervisar barn som kommer från krig, men

det är inte första gången hon undervisar barn som har en relation till länder i konflikt. Hennes erfarenhet är att barnen, även om de kommer från länder på motsatt sida i en konflikt, oftast inte känner negativitet mot varandra.

– Det är väldigt härligt att se. Det finns en förståelse för att man bara är barn, att man inte har någon skuld i det som händer politiskt. De brukar istället se det gemensamma, att de talar samma språk. Jag har flera elever som har träffats här när de har läst ryska och blivit kompisar fast de kommer från helt olika länder och kulturer.

Sedan krigets början har Tanja inte haft några ryska och ukrainska elever tillsammans, främst för att de oftast läser olika språk, men också för att ge dem ett tryggt utrymme att känna det de känner kring sina hemländer.

– Det märktes på de ukrainska eleverna att de tänker mycket på sina hem, på tiden som var innan kriget. Då tog jag det som tema på den första lektionen, vad deras fosterland betyder för dem. På så sätt fick de känna att jag är på deras sida och att de får utrymme att prata om det.

När Tanja tar fram ett papper med dikter om Ukraina är det tydligt att hemlandet betyder mycket för hennes elever. De får läsa dikterna högt som en del i undervisningen, och de får i uppgift att välja en dikt som passar deras tankar om Ukraina som de ska träna på till nästa lektion.

– Jag vill börja lite mjukt med de här eleverna så att det inte blir för mycket, men de är vana vid hemläxor, så då fick de den här uppgiften. Det är viktigt att de får fortsätta sin språkundervisning på liknande sätt som de hade innan, så det är något jag får försöka anpassa mig efter.

Tanja hoppas att hon och modersmålslektionerna ska kunna bli en stabil punkt för eleverna i oroliga tider. Att hon ska kunna bli en slags positiv koppling till deras hem och kultur.

– Det är mycket som är främmande och stressigt för dem just nu. Därför är det bra att det finns lärare som förstår deras språk och som de kan känna en koppling till. ●

Modersmålet är vår fästning som vi alltid återvänder till

När Tanja Andersson först började sin pedagogiska resa fanns inga tankar på att hon en dag skulle lära ut ryska och ukrainska som modersmål. Idag kan hon inte tänka sig ett viktigare uppdrag.

TEXT & FOTO EMILIA WALLER ROSÉN

Tanja började sin lärarkarriär i Kiev, där hon undervisade i engelska på universitetet. Först många år senare, när hon hade flyttat till Linköping, skaffat lärarbehörighet och undervisat i engelska i gymnasieskolan, dök idén om modersmålsundervisning upp.

– Jag fick frågan om jag inte kunde börja undervisa några timmar ryska i veckan. Efter tid blev det mer och mer undervisning i modersmål och ju mer jag undervisade desto mer växte mitt intresse.

Nu har Tanja jobbat som modersmålslärare i snart 20 år, och i det har hon hittat sitt kall.

– Det skiljer sig mycket från vanlig språkundervisning. Metoden är helt annorlunda, men det är väldigt roligt. Det är mer kreativt och jag får en större frihet att anpassa undervisningen utifrån varje elevgrupp. Vissa är nybörjare i språket när de kommer till mig. Då blir fokus mer på grunderna. Andra pratar redan flytande och då kan vi fördjupa oss i olika saker.

Modersmålsundervisningen kommer med en del unika utmaningar, förklarar Tanja. Bland annat träffar hon bara eleverna en gång i veckan, och då har de redan gått en hel skoldag innan de kommer dit.

– Det gäller att hitta ett sätt så att de blir intresserade och kommer ihåg

det vi gör. Jag brukar fråga vad de vill lära sig mer om och så väljer jag teman utifrån det. Det blir mycket litteratur och författare, och det är förvånansvärt många som är intresserade av grammatik. Jag älskar grammatik, så det är lite extra roligt.

En viktig del för Tanja i hennes undervisning är att skapa en bra relation med eleverna. Eftersom de inte ses så ofta, och då eleverna kommer från olika skolor, tycker hon att det är viktigt att skapa en gemenskap.

– Jag försöker att alltid möta eleverna med ett leende på läpparna. Det är viktigt att visa att jag finns här för dem och hjälper dem. I början av läsåret byggs nya grupper och eleverna känner ofta inte varandra, är lite blyga och tycker kanske att de har dåligt uttal, så jag behöver skapa en trygg miljö.

Tanjas förhoppning är att hon med hjälp av sin undervisning kan skapa en nyfikenhet och en stolthet kring det egna modersmålet hos eleverna.

– Det är en rikedom att kunna flera olika språk, men att utveckla sitt modersmål ger en trygghet och en närhet till den egna kulturen. Man läser och utvecklar sitt eget och andra främmande språk för att känna världen och för att ha möjlighet att gå olika vägar. Men vi får aldrig glömma att vårt eget språk, vårt modersmål, är vår fästning som vi alltid återvänder till. ●

Tanja Andersson
Modersmålslärare

Språkintröduktion med hela världen i ett klassrum

TEXT & FOTO ZANDRA ERIKSHED

I en av korridorerna på Anders Ljungstedts Gymnasium sitter ett gäng kompisar från Brasilien, Sudan, Bosnien och Syrien och skämtar med varandra. De väntar på nästa lektion i svenska på Språkintröduktion.

– Det är en stor mångfald av klädstilar, religioner och bakgrunder. Vi stoppar in hela världen i ett klassrum, vilket fungerar väldigt bra! säger rektor Frida Engström.

Har du gått i skolan? Hur länge? Vilka språk kan du? Vilka ämnen har du läst? Har du haft något jobb och vad har du gjort på fritiden?

Frågorna är många under den timslånga kartläggningen, då förstaläraren Anette Althén vaskar fram hur 17-åriga Andrii Anikieiev hade det i Ukraina innan han kom till Sverige. Han har just börjat Språkintröduktion på Anders Ljungstedts Gymnasium (ALG), till-

sammans med ett sjuttioal nyanlända ungdomar från hela världen.

– Kartläggningen är första steget, för att förstå elevens förutsättningar, intressen och framtidsplaner. Även de som inte har gått i skolan har många värdefulla kunskaper och erfarenheter med sig, säger Anette.

Av Andreijs svar träder bilden av en kille som gillar språk och drömmer om att arbeta som business manager när

han är klar med gymnasiet. Han känns trygg, men för en del är det traumatiskt att bli intervjuade.

– En kille satt hopkrupen med axlarna vid öronen, han var så rädd. Men när han förstod att jag ville honom väl och att kartläggningen är för att kunna ge honom en så bra utbildning som möjligt och inte ett förhör sänkte han axlarna och började le, säger Anette.

Eftersom det bara är på ALG som startnivån av språkintröduktionen finns, kommer alla nyanlända elever i gymnasieålder först dit. De som är redo för nästa steg går vidare till fortsättningsnivå, på ALG eller Berzeliussskolan. För de flesta tar det ett år innan eleven har lärt sig så mycket svenska att hen kan gå vidare till fortsättningsnivån. I regel krävs flera års studier för att nå gymnasiebehörighet. ►

Elevgruppen är långt ifrån homogen. En del har flytt kriget i Ukraina, andra har vallat får i Eritrea. En del har gått 10 år i skola, andra är analfabeter. Ytterligare några har kommit till Sverige då deras föräldrar har fått jobb på SAAB eller universitetet. Några har som mål att komma in på gymnasiet, andra vill bara ha ett jobb.

– Det finns ibland en förväntan från hemlandet att de ska läsa till något som ger hög status och skicka pengar. Vi hjälper dem att se att många praktiska yrken är bra jobb i Sverige och att man tjänar mycket på att vara exempelvis snickare, säger Linda Eklund, rektor på Berzeliuskolan.

Hon berättar att det finns elever som upplever en stor stress av att både jobba och gå i skolan samtidigt, för att kunna skicka hem pengar.

– De bär mycket på sina axlar, säger hon.

Det som inte syns i betygen – men som väger lika tungt i läroplanen – är att fostra eleverna till ansvarstagande samhällsmedborgare. Att förstå hur Sverige är uppbyggt, våra normer och värden, är en viktig del av språkin introduktionen. Rent konkret kan lektionerna handla om hur man använder bank-id, att lyssna på skolans valdebatt eller samtala om hur många man får vara gift med i Sverige.

– Det som är självklart för oss är absolut inte det för många av eleverna, säger Paula Barton, heltidsmentor på Berzeliuskolan.

När solskenshistorier kommer på tal börjar lärarna tala i mun på varandra. Om den nyanlände arabisktalande killen som började på gymnasiet efter bara ett år. Och han som kom till Sverige under flyktingkrisen 2015 och som idag går på KTH med högsta betyg. Om flickan som var analfabet och inte kunde högerklicka, men som nu har åtta betyg. Eller killen som det inte gick så bra för i skolan, men som sprang fram till Paula på stan och stolt berättade att han hade heltidsjobb och betalade skatt.

– Det är härligt att få vara med på deras resa och sen se att det går bra för dem. De är riktiga förebilder, det går att lyckas! Säger Paula Barton. ●

Alla lärare och rektorer vittnar om hur givande och meningsfullt arbetet är. – Jag känner så mycket tacksamhet och glädje över livet. Saker får en annan proportion, när man lever nära dem som flytt sitt land. Det är ett uppvaknande, säger Anna Nilsson (till höger), lärare och elevvårdssamordnare på ALG.

”

Jag har fått en mycket större förståelse för andra människor genom att jobba nära dessa ungdomar.

LINDA EKLUND
REKTOR PÅ BERZELIUSKOLAN.

Anette Althén samtalar med 17-åriga Andrii Anikieiev från Ukraina

Assem Dawod
Språkstödjare, Linvux SFI

Hommayun Madadi
Språkstödjare, Linvux SFI

Språkstödjaren förklarar saker i deras kulturella sammanhang

De beskriver sig själva som en bro mellan lärare och elever, eller som ett flexibelt verktyg, en skiftnyckel. Vägen till svenska språket går för många elever via språkstödarna. ▶

TEXT ANIKA AGEBJÖRN FOTO JEPPE GUSTAFSSON

Våra roller kan vara väldigt olika. I en grupp med analfabeter kan vi få förklara vad lektionen handlar om, eller vad läraren vill berätta med en bild. Vi är en trygghet för eleverna, de förstår snabbare vad som händer under lektionen. I en avancerad grupp kan det mer handla om att förklara grammatiska sammanhang i svenskan.

Det säger Hommayun Madadi, en av totalt sju språkstödare hos Linvux SFI. Han är själv från Afghanistan där han var språklärare i bl a tyska. Här i Sverige är han språkstödare både på tyska och dari. Vi träffar honom tillsammans med kollegan Assem Dawod, från Syrien.

De rör sig hemtamt i skolans korridorer, hälsar till höger och vänster och verkar ha full koll på vad som pågår i de olika grupp- och klassrummen. Här är grupper med elever i alla åldrar. Som rektor Anna Falkström Olsson uttrycker det:

– Det är så läckert! Hela världen möts i våra klassrum, där är en total blandning av kvinnor och män, åldrar, kulturer, språk och religioner, alla samsas här.

Inom Linvux SFI finns ca 1000 elever, i åldrarna 19 till 72 år. Ungefär hälften av dem är analfabeter eller har en mycket kort utbildningsbakgrund. Förutom att lära sig tala och förstå svenska måste de alltså också lära sig läsa och skriva, att koppla ihop ljud med tecken. Att knäcka skriftkoden, att förstå hur ett skriftspråk fungerar, blir oändligt mycket lättare på ett språk man redan kan muntligt.

Anna Falkström Olsson
Rektor

För att underlätta den processen finns språkstödarna. De täcker de största invandrar språken på skolan: arabiska, somaliska, kurdiska, tigrinja, dari, pashto och persiska.

De arbetar både med enskilda elever och i grupper, berättar Assem Dawod. Deras scheman avgörs av SFI-läraren som bedömer elevernas behov. Det kan handla om att stödja en enskild elev, eller om att dela upp gruppen och fungera som extralärare.

– Vi blir en extra resurs i klassrummet. Och elevernas inläring går mycket snabbare när vi kan förklara på deras modersmål, och hjälpa dem med studietekniken. Det sparar mycket tid.

Språkstödarna arbetar också i Läroteket, en möjlighet för elever att få extra stöd i sina studier. En annan insats är utbildningsplikt, där de stöttar elever som kommer till dem via Arbetsförmedlingen.

Dessutom utgör språkstödarna en digital resurs.

– Vi hjälper till med datorer, Ipads, vi kan tipsa om olika appar där eleverna kan träna sin svenska, berättar Hommayun. Under pandemin jobbade vi helt digitalt, i Google Meet, med de material som lärarna skickade till oss.

– Det handlar om så mycket mer än att bara ordagrant översätta vad läraren säger, fortsätter han. Vi kan sätta in saker i deras kulturella sammanhang. Och vi kan tipsa läraren om vad som kanske inte är lämpligt att prata om i en grupp. Anna Falkström Olsson beskriver hur nära språkstödarna står många elever:

– De får en mer personlig relation, de vet mycket om eleverna och kan förstå dem på ett annat sätt.

Att språkstöd på modersmålet underlättar inläringen har hon många exempel på.

– En analfabet kan kanske inte vissa begrepp på sitt eget språk, särskilt inte när det gäller abstrakta begrepp som används när vi ska reflektera och analysera.

Mer resurser behöver satsas på att utveckla modersmålet i kombination med svenska språket, säger hon. Många studier visar att en väl fungerande modersmålsundervisning ger bättre resultat i såväl svenska som i skolarbetet i stort.

Sista ordet går till SFI-läraren Anna Hellgren, som samarbetar nära med språkstödarna:

– De är otroligt viktiga, säger hon. Vi behöver mer, fler! Det ger så mycket när vi kan jobba ihop med dem. ●

Full koll

Linvux SFI flyttar till nya lokaler, läs om det på Svajpat, sid 24

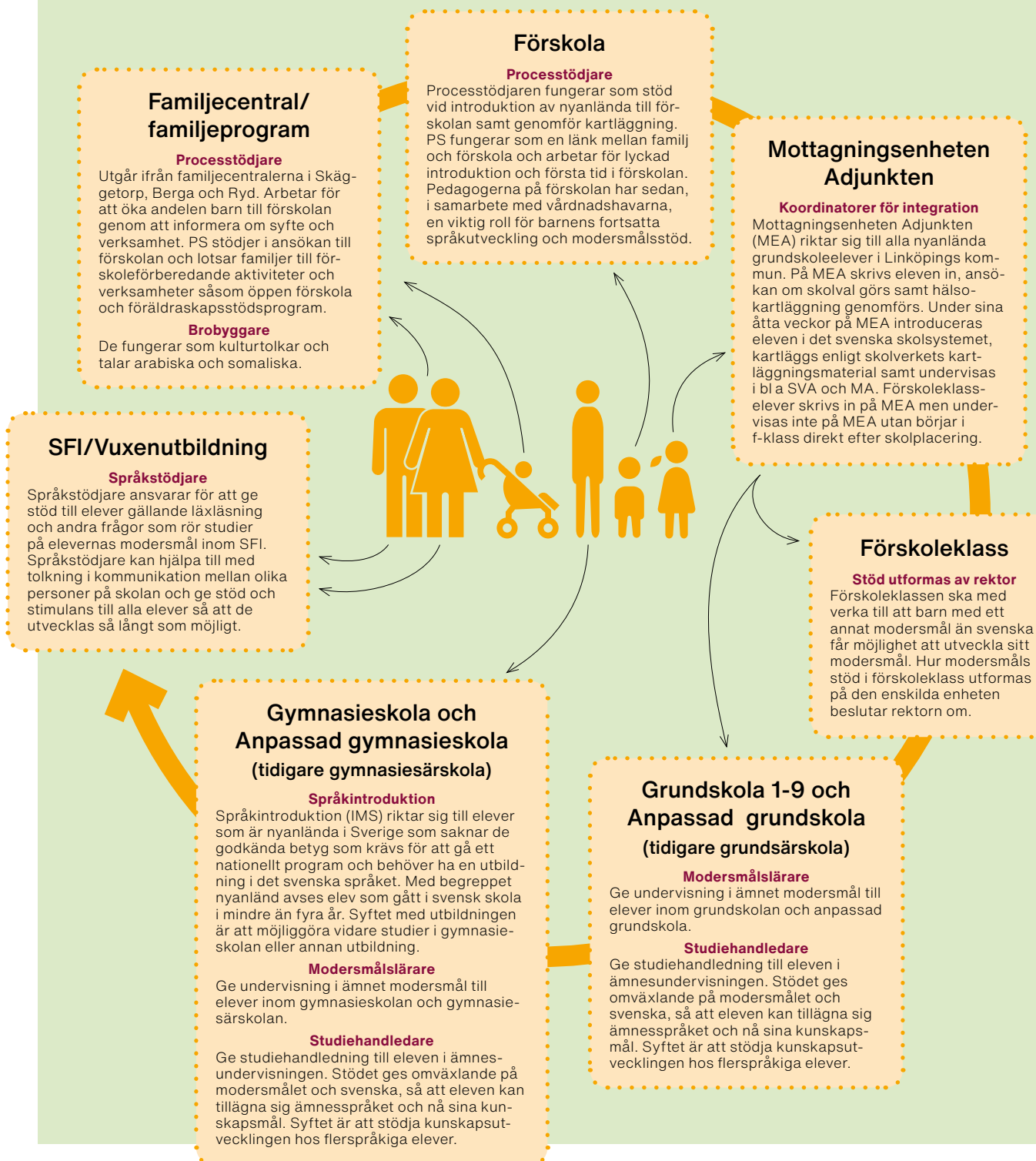

Shah Pari Moradi
med Hommayun

”Det handlar om så mycket mer än att bara ordagrant översätta vad läraren säger”

Modersmålsstöd, modersmålsundervisning och studiehandledning

Här kan du följa de olika språkstöden som erbjuds vårdnadshavare, barn och elever som har ett annat modersmål än svenska.

Samverkan ska ge tidigt stöd

Alla barn och unga ska ha goda och jämlika uppväxtvillkor. Det är målet för det länsövergripande programmet "Alla barn i Östergötland". I Linköpings kommun är Therese Aronsson-Wickman på utbildningsförvaltningen den som ska se till att alla goda krafter jobbar tillsammans för att nå dit.

TEXT BULLE DAVIDSSON FOTO LENNART LUNDWALL

Therese Aronsson-Wickman, Utbildningsförvaltningen i Linköpings kommun

Stöd i rätt tid kan vara avgörande för att ett barn fullföljer skolan och får möjlighet till ett bra liv. Skola, socialtjänst, kultur och fritid måste jobba ihop. Therese har arbetat i skolans värld i 20 år och är nu processledare med uppgift att tillsammans med de olika förvaltningarna hitta metoder och modeller för samverkan.

– Det blir lätt som stuprör med insatser från olika håll, säger Therese Aronsson-Wickman. Det kan vara svårt att få ett helhetsgrepp. Nu görs ett försök att systematisera arbetet kring barn och unga. Idag har vi spridda metoder som fungerar bra men som kunde bli ännu bättre med samverkan. Ett exempel på samarbete som finns idag är områdesbaserad socialtjänst i Lambohov och Berga, ett annat är familjecentralerna runt om i kommunen.

Vad är det då samhället vill ge barnen?

Therese pekar på tre skyddsfaktorer i barns uppväxt. De är att lyckas i skolan, en meningsfull fritid och goda relationer i familjen.

Det händer att föräldrar till barn som hamnat snett erbjudits stöttning av socialtjänsten i ett tidigare skede, men tackat nej. Syftet med att samarbeta är att kunna erbjuda stödinsatser som känns bra för alla parter. Att skola och socialtjänst tillsammans skapar förtroende hos barnen och deras familjer:

– Skolan är en naturlig arena för samverkan, alla barn finns ju där. Vi har just startat samverkan i Skäggetorp. Där kommer socialtjänsten med in i skolan och vi kan gemensamt upptäcka de barn som behöver stöd och sätta in det tidigt, innan problemen växt sig stora. Vi ligger också i startgroparna för att ta fram en modell för samverkan som fler kan jobba efter.

Det verkar ju så självklart att samverkan är bra, varför sker det först nu?

– Vi har så klart en del samarbete, men inte systematiskt. Oftast sker det först när skolan gjort en anmälan. Innan dess kan inte socialtjänsten veta att problemen finns. Nu vill vi hjälpas åt tidigare, innan det gått så långt. Och jag möter en väldigt positiv attityd. Alla är entusiastiska över att arbeta tillsammans.

Therese Aronsson Wickman började med detta uppdrag i mars i år. Samtidigt håller hon i projektet "Fullföljd utbildning", som handlar om att så många ungdomar som möjligt ska klara gymnasieexamen.

– Här har vi sett att det är viktigt att stöd kommer in tidigt. Fångar vi upp vad ett barn behöver redan i låg- och mellanstadiet kan förhoppningsvis det barnet fullfölja gymnasiet och sedan gå vidare i livet. Vi ska förstås samverka även när stödbehov upptäcks senare, som i högstadiet, för att ge eleven

möjligheter att lyckas. Det är målbilden.

Therese säger att det är roligt att vara med och forma en kommungemensam modell.

– Det är viktigt att vi får prova oss fram, utvärdera och justera. Det kommer att ta ett tag och man måste hålla i. ●

Full koll

"Alla barn i Östergötland - samverkan för goda och jämlika uppväxtvillkor"

Länsstyrelsen driver tillsammans med kommunerna i länet ett samordnat, långsiktigt och strukturerat utvecklingsarbete för att främja goda och jämlika uppväxtvillkor för barn och unga.

Genom att stärka skyddsfaktorer och minska riskfaktorer bidrar vi till minskade skolproblem, psykisk ohälsa, brottslighet, våld och användning av alkohol och narkotika i tidig ålder. Det stärker också förutsättningarna för måluppfyllelse i skolan. Ju fler barn och ungdomar som mår bra och lyckas i skolan, desto mindre pengar behöver läggas på senare insatser.

Källa: lansstyrelsen.se/ostergotland, sök Alla barn i Östergötland.

Linvox flyttar till Mjärdevi

Nu flyttar SFI, svenska för invandrare. Det är dags att lämna Kunskaps Gallerian och S:t Larsgatan 46 och ta steget till Mjärdevi och Teknikringen 2.

TEXT ANIKA AGEBJÖRN
FOTO LENNART LUNDWALL

I många år har SFI haft sin hemvist på S:t Larsgatan 46 där den huserat tillsammans med övrig vuxenutbildning och gymnasieskolan. Men nu är det dags att gå skilda vägar.

2018 beslutade Bildningsnämnden att Birgittaskolan i huvudsak ska bli en gymnasieskola och den kommunala vuxenutbildningen ska flytta till nya lokaler.

I beslutet låg även att bilda en ny vuxenutbildningsenhet med syfte att Linköpings kommun ska bli en tydlig och stark aktör inom vuxenutbildningen.

I och med beslutet påbörjades en process med att hitta tillräckligt stora och ändamålsenliga lokaler. Men det har inte varit helt lätt, berättar Gabriel Pousette, projektledare.

- Det tog tre år. Först förra hösten togs beslutet att det skulle bli Teknikringen 2.

Samtidigt har vuxenutbildningen ombildats till en egen enhet, Linvox.

- Linvox behöver kunna profilera sig och utvecklas till en egen stark aktör, på ett område med andra konkurrerande aktörer, säger Gabriel Pousette.

Omkring 1 000 elever undervisas dagligen inom SFI. Utbildningen sker i många steg, med kurser på olika nivåer.

Flytten innebär ett antal fördelar för såväl elever som medarbetare, säger Gabriel Pousette.

- Först och främst, fräscha nyrenoverade lokaler som är väl anpassade till verksamheten. Nu kan vi från start planera för att det är vuxna elever som

ska vistas i klassrum och fikarum. Det påverkar exempelvis valet av möbler. Lokalerna är också tillgänglighetsanpassade utifrån att vi har elever med olika slags funktionsvariationer.

En annan fördel med flytten är att schemalaggningsen underlättas.

- Att lägga schema är alltid komplext, säger Gabriel Pousette. Men det blir ändå betydligt lättare nu.

All undervisning på SFI kommer bedrivas på Teknikringen 2, men en del av Linvox undervisning (grundläggande och gymnasial vuxenutbildning) kommer fortsatt ges på S:t Larsgatan 46.

- Det blir en utmaning och kräver ofta mer, både av planering och samarbete, att ha verksamhet på två ställen, konstaterar Gabriel Pousette, som passar på att skicka med ett tack till medarbetarna på Linvox för deras konstruktiva samarbete kring flytten.

- När projektet i vintras konstaterade att all undervisning inte skulle få plats på Teknikringen 2, drog vi igång en dialogprocess med alla medarbetare. Vi har fått många goda synpunkter, idéer och tankar. Det vill jag verkligen tacka alla medarbetare för.

I oktober, när alla möbler och inredning är på plats, går flytten. För att möjliggöra flytten kommer undervisningen ta paus och ett antal studiedagar planeras in. ●

Gabriel Pousette
Projektledare, Linvox

Mersmak

